

Диригентсько-хорова підготовка студентів на основі особистісно орієнтованих технологій навчання – важливий принцип професійної майстерності сучасного вчителя початкових класів і музики.

В статті розглядаються деякі питання підготовки студентів мистецьких спеціалізацій на основі особистісно орієнтованих технологій навчання, що є провідним положенням сучасної освіти і викликає необхідність подальшого розвитку таких технологій для підвищення ефективності формування особистісних якостей студентів. Ключові слова: диригентсько-хорова підготовка, індивідуалізація процесу навчання, творчий розвиток особистості, особистісно орієнтовані технології навчання.

В умовах демократичних перетворень усіх сторін суспільного життя проблема розвитку особистості майбутнього вчителя музики стає дедалі актуальнішою і вирішення її багато в чому залежить від активізації навчального процесу в оновленій освіті. Серед різноманітних засобів формування особистості важливе місце належить творам мистецтва, зокрема музиці. Її різнобічний вплив на виховання молоді набуває все більш широкого визнання в теорії та практиці педагогіки, адже музика узагальнює багатовіковий людський досвід духовно-емоційного відношення до світу і відкриває неосяжний діапазон пізнання життя, що містить цілу низку понять, ідей, думок, переживань, емоцій, почуттів. Це дозволяє впливати водночас на інтелектуальний і емоційний розвиток особистості, формувати її ціннісне ставлення до життєвих і художніх явищ.

У системі підготовки майбутніх учителів музики особливе місце займає виховання музичних смаків у процесі вокально-хорової роботи. Саме тоді активно формуються музично-естетичні ідеали, розвиваються здібності оцінювати та аналізувати музичні твори. Дослідження психологів і конкретний досвід педагогів підтверджує необхідність вводити студентів в процес дослідницької творчої роботи, стимулювати пошуки нових шляхів, а не давати готові результати. Застосування особистісно орієнтованих технологій навчання впливає на розвиток особистості, сприяє вихованню творчого мислення, пізнавальних інтересів. Тільки те, що самостійно обмірковано, служить справі формування особистості, стає фундаментальним у комплексі професійно значущих знань, умінь і навичок. Ось чому головне у підготовці майбутнього вчителя музики полягає не тільки в тому, щоб дати студентам готові знання, передати оптимальний обсяг інформації, але й виробити у них вміння самостійно і творчо застосовувати отримані знання на практиці.

Одним із ефективних шляхів практичної реалізації цієї проблеми, на нашу думку, є застосування особистісно орієнтованих технологій навчання в процесі диригентсько-хорової підготовки майбутніх учителів музики.

Вагомий внесок у розв'язання проблеми професійної підготовки майбутнього вчителя-музиканта зробили такі вчені, як Л. Арчажнікова,

Л.Коваль, Г.Падалка, О.Ростовський, О.Рудницька, О.Щолокова, О.Апраксіна, А.Болгарський, С.Горбенко, І.Назаренко, Л.Хлебнікова. Науковці виокремлюють специфічні риси організації навчально-виховного процесу та накреслюють коло першочергових питань, від вирішення яких залежить здатність майбутнього спеціаліста до виконання професійних завдань. Особлива увага приділяється розвитку у студентів конкретних умінь та навичок: диригентських, педагогічних, виконавських, музичного сприйняття тощо. Це роботи А.Андріанкіна, Н.Венедиктової, Є.Куришева, І.Мостової, Т.Стратан. У музично-педагогічній літературі накопичений досить широкий матеріал про розвиток співочого голосу, диригентсько-хорових навичок, формування художнього смаку, інтересу, любові до музики. Проте є недостатньою кількістю наукових досліджень та результатів практичної роботи керівників хорів щодо методики застосування особистісно орієнтованих технологій навчання в процесі диригентсько-хорової підготовки майбутніх вчителів музики. Все це переконало нас в актуальності даної проблеми, вирішення якої може бути саме тією основою, що підпорядковує всі види музично-естетичних знань, всі компоненти вокально-хорової діяльності студента. Активно оперуючи новітніми технологіями навчання, студент вдосконалює пошукову, творчу діяльність, піднімається на нову ступінь пізнання, активізує пізнавальну діяльність, самостійність, зацікавленість у своїй роботі.

При вирішенні питання щодо реалізації на практиці нових технологій навчання необхідно враховувати поступовість в ускладненні пошукових завдань:

- самостійний аналіз студентами технічних труднощів і виконавських завдань при застосуванні нових технологій навчання;
- творчий пошук конкретних прийомів втілення нових технологій навчання і обґрунтування їх;
- зацікавленість у вдосконаленні художньо-виконавської трактовки хорових творів при виконанні.

При роботі зі студентами вважаємо за необхідне використання таких методів: аналітичні бесіди, порівняльні аналізи музичних творів та їх інтерпретацій, створення проблемних ситуацій, а також всі форми безпосереднього сприйняття музики, а саме: слухання і виконання творів, їх самостійну трактовку, самооцінку своєї діяльності, рецензії на аналогічну роботу своїх товаришів. У процес застосування особистісно орієнтованих технологій навчання включаються всі суспільно-обумовлені і індивідуальні фактори, які характеризують кожного студента – його особистий фонд знань, художній тезаурус, індивідуальні властивості, а головне педагогічне завдання спрямовано на формування у студентів уміння проникнути в сутність музики, вміння знайти в музичному творі об'єктивні причини його ідейно-естетичного, виховного, емоційного впливу, вміння використовувати всю ту різноманітну інформацію, яка закладена в ньому автором. Необхідно, щоб художній репертуар зацікавив студентів і разом з тим не ставив перед ним дуже важких на даному етапі вокально-технічних завдань, тому що це може

відвернути увагу від основного змісту заняття – роботи над правдивим розкриттям авторського змісту, втілення художніх образів музичного твору.

На першому етапі викладач сам повинен проводити цікаві бесіди, які активізують пошукову діяльність студента. Наступні етапи роботи набувають більш творчого характеру. Студентам вже пропонується вирішити проблему створення виконавського музичного образу самостійно. Це виховує звичку вдумливого, уважного відношення до музичного тексту, а також активізує творчу діяльність студента, розширює його кругозір, сприяє набуттю ним свободи при роботі над виконанням хорового твору, крім того, виховується уміння грамотно і логічно висловлювати свої думки. Під час використання таких форм роботи нами було відмічено розвиток гнучкості хорового колективу, зростання його виконавської майстерності. Вона виявилася в тому, що студенти побачили як змінюються у звучанні виражальні засоби в залежності від логіки побудови методики застосування особистісно орієнтованих технологій навчання, змогли самі виділити із загальних виражальних засобів найбільш характерні, прослідкувати їх розвиток, аналізувати трактовку твору, пояснити своє розуміння художнього образу, самостійно створити план роботи над хоровим твором. Послідовний і всебічний аналіз студентами особистісно орієнтованих технологій навчання в процесі їх диригентсько-хорової підготовки загалом сприяють формуванню їх естетичних смаків, загальних критеріїв оцінки мистецтва, творчому розвитку особистості.

Особливу увагу у процесі диригентсько-хорової підготовки майбутніх учителів музики треба приділяти послабленню психічного напруження. Однією з форм такої роботи може стати використання психологічної гімнастики, запропонованої М.І.Чистяковою. Це мімічні та рухові вправи-етюди, які проводяться під час заняття, спрямовані на розслаблення різних груп м'язів, корекцію емоційної сфери студента, відтворення почуттів, зняття напруги та ін. Запропоновані вправи виконують поліфункціональне навантаження – вони не тільки забезпечують психофізичну розрядку організму, але й надають студентам можливість ознайомитися з творчістю композиторів, розширити уявлення про багатогранність музичного мистецтва, дозволяють педагогу своєчасно «побачити», «розкрити» кожного студента, наповнити його життя новим значенням, новим змістом, новою душевною красою. Виконання вправ дають можливість об'єднати їх на основі спільних задумів та інтересів, стимулювати розвиток їх творчих сил і задатків, через проєкціювання особистісних почуттів студента у галузь музичних переживань сприяти вихованню духовно багатой, різнобічно розвиненої особистості.

Нові форми суспільних відносин, що зароджуються в нашій країні, вимагають від вищої школи корінного поліпшення якості підготовки майбутнього вчителя музики. У пошуках оптимальних стратегій організації роботи зі студентами сучасна педагогіка повинна спиратися на науково-обґрунтований підхід, який пропонує профорієнтацію системи, що звертає увагу на особистість студента, його духовний розвиток, ініціативність,

самодіяльність, засвоєння моральних норм. Тому не слід забувати, що у формуванні основ культури слід велику роль відводити предметам художньо-естетичного напрямку, зокрема, основам музичного виховання, предметам диригентсько-хорового циклу, вокального співу, образотворчого мистецтва, танців тощо. На жаль, проблемі професійної діяльності майбутнього вчителя музики на основі особистісно орієнтованих технологій навчання приділяється недостатньо уваги. Разом із тим, саме вчитель-музикант покликаний дати дітям ґрунтовну художньо-естетичну грамотність, формувати духовний світ кожного учня.

Якими ж знаннями і навичками повинен володіти майбутній вчитель музики (студент) для успішної роботи серед учнів? Насамперед, стержнем спеціальної підготовки є система загальних знань в галузі теорії, історії музики, музичного виховання, яка стимулює духовний розвиток особистості. Диригентсько-хорова підготовка майбутнього вчителя музики на основі особистісно орієнтованих технологій навчання є узагальнюючим і систематизуючим фактором усієї психолого-педагогічної підготовки студента до виховної роботи в школі. Вона пронизує весь процес професійного навчання на педагогічних факультетах за спеціальністю «Початкове навчання. Музика» і включає:

- глибоке і чітке розуміння мети, завдання і змісту музично-естетичного виховання як на уроках музики в школі, так і в позашкільних заходах;
- інтерес до проблеми музичної педагогіки на Україні і за рубежом, а також розуміння і знання основних тенденцій розвитку музичного виховання у сучасній освіті;
- володіння виконавською культурою, багатогранним вокальним і інструментальним репертуаром, застосування різних видів аналізу творів мистецтва;
- володіння методикою навчання і виховання на основі особистісно орієнтованих технологій навчання, організаційними здібностями, навичками використання нових комп'ютерних технологій, формування творчої активності учнів;
- володіння культурою мови, вміння самостійно працювати з науково-методичною літературою, програмами, навчальними посібниками, вивчення передового педагогічного досвіду.

Сучасна школа вимагає від кожного вчителя наявності професійно-значущих і особистісно-своєрідних якостей, що сприяють прояву ініціативи, самостійності, власного педагогічного стилю діяльності. Актуальність проблеми підготовки майбутніх вчителів музики на основі особистісно орієнтованих технологій навчання визначається соціальним замовленням суспільства, що відбиває ряд протиріч:

- деіндивідуалізація суспільного життя, яка протистоїть самим основам соціального життя;

- панування імперативної педагогіки, спрямованої не на вияв і використання внутрішніх резервів індивідуальності студентів, а на репродуктивне навчання з орієнтацією на безпосередній виховний вплив знань і способів діяльності;
- очевидна нагальна потреба школи в індивідуально-своєрідній особистості майбутнього вчителя музики, на розробку форм і методів індивідуалізації процесу його навчання.

Індивідуалізація процесу навчання студентів за спеціальністю «Початкове навчання. Музика» є суттєвим принципом реалізації особистісно орієнтованої підготовки майбутнього вчителя музики. Мета і завдання даної підготовки обумовлені необхідністю всебічного вивчення й вірогідного виявлення індивідуально-творчих здібностей студентів, всієї сукупності їх особистих і професійних нахилів у їх розвитку, корекції, раціональному використанні у процесі навчання.

Виходячи з цих положень, ми зробили спробу сформулювати вимоги до структури і змісту гнучкої системи індивідуалізації процесу навчання майбутнього вчителя початкових класів і музики. Це:

- вимога до знань, умінь і навичок із загально педагогічних і спеціальних дисциплін; формування музично-естетичної культури і т. д.;
- диференціація змісту освіти у зв'язку з різним рівнем фахової підготовки студентів у період вступу до ВНЗ;
- елективність (вибір) організаційних форм навчальної діяльності, дисциплін, запропонованих викладачем (при цьому поглиблення знань і навичок із фаху пов'язано з психофізіологічними, емоційно-вольовими й характерологічними якостями студентів);
- персональне ранжування інтелектуальних можливостей і професійних інтересів кожного студента.

Одним із засобів вдосконалення організаційних форм навчання ми вбачаємо виділення блоку обов'язкових дисциплін і блоку дисциплін за вибором, що включає підблоки спецкурсів і факультативів. Обрані студентами спецкурси стають для них обов'язковими, а факультативні – за вільним відвідуванням. При цьому можливе використання нових форм організації занять – поєднання традиційних індивідуальних (з диригування, постановки голосу тощо) занять з груповими, які ведуть до повного розкриття індивідуальних можливостей кожного студента. Обов'язковим є читання лекцій викладачем-консультантом, який розкриває найскладніші теми, знайомить із термінологією курсу. Наприклад, розроблений нами спецкурс лекцій, семінарських і практичних занять «Особистісно орієнтовані технології в диригентсько-хоровій підготовці студентів», нададуть майбутньому вчителю музики можливість самостійного відбору методики та механізму реалізації новітніх технологій навчання, зміни змісту навчального процесу як з урахуванням інтересів та здібностей учнів, так і його особистої творчої індивідуальності. Під час практичних занять педагог консультує, викликає дискусійне обговорення найгостріших питань, створює творчу «ігрову» ситуацію і допомагає розв'язати її. Такий підхід орієнтує студента на творче сприйняття матеріалу. Усвідомлений

вибір сприяє дієвому накопиченню знань, змінюється уявлення про навчальну діяльність: студенти починають ставитися до неї як до творчого процесу, зберігаючи власну індивідуальність. Самостійна робота стає основним способом здобуття знань, що дозволяє формувати адекватне уявлення про майбутню професійну діяльність шляхом усвідомленого засвоєння навчального матеріалу, сприяє кращому баченню обраної спеціальності, розкриває особистісний потенціал студентів.

Важливо зауважити, що музичне навчання на основі особистісно орієнтованих технологій навчання передбачає таке поєднання, співставлення, взаємозв'язок, взаємодію і взаємодоповнення навчальних предметів, при якому зміст тем, їх понятійний матеріал впливає один з одного, а друге є логічним продовженням першого на якісно вищому рівні, що дозволить студентам за допомогою різновидних засобів вираження глибше осягнути особливості предмета, що вивчається, побачити різні його сторони. Отже, у даній комплексній взаємодії дисциплін важлива роль належить домінуючій, на основі якої здійснюється їх синтез. За словами Михалева В.П. «в балеті музика є основою, а хореографія – базою»[8:72]. Цей приклад дозволяє більш ефективно формувати комплекс необхідних для майбутнього вчителя музики загальнопедагогічних і спеціальних знань, умінь і навичок, а також розвивати і зміцнювати інтерес до професійно-педагогічної діяльності з музичного виховання підростаючого покоління.

Уважно проаналізувавши все вищесказане, можемо зробити висновок, що розв'язання проблеми особистісно орієнтованого змісту навчання студентів у ВНЗ за спеціальністю «Початкове навчання. Музика» міститься в наступному:

- спрямованості змісту навчання на особистість студента, його навчальних інтересів і потреб, майбутньої диригентсько-хорової діяльності;
- відборі матеріалу, спрямованого на загальнолюдські цінності;
- поступовому ускладненні навчального матеріалу, його емоційному осягненні і заглибленні у зміст (розвиток мислення);
- диференційованому підході до студентів;
- індивідуалізації навчання, що веде до підвищення ролі самостійної роботи в опануванні предмету;
- розвитку творчих можливостей студентів;
- єдності пізнавально-оцінної діяльності студента і викладача;
- розвитку гуманних рис - співпереживання, співраді, співпраці тощо.

Питання підготовки студентів мистецьких спеціалізацій на основі особистісно орієнтованих технологій навчання є провідним положенням сучасної освіти і викликає необхідність подальшого опрацювання таких технологій, які підвищили б ефективність формування особистісних якостей студентів, тобто тих якостей, що є логічним результатом навчання і в майбутньому стане важливим принципом професійної майстерності сучасного вчителя початкових класів і музики.

ЛІТЕРАТУРА:

1. **Дичківська І.М.** Інноваційні педагогічні технології. - К.: Академвидав, 2004. - С.56 - 78, С.276-287.
2. **Зеер Э.Ф.** Личностно-ориентированное профессиональное образование. - М., - 2002. - 44с.
3. Педагогіка і психологія професійної освіти: результати досліджень і перспективи. Зб. наук. праць / АПН України, ін-т пед. і псих. проф. освіти / **Ред.:І.А.Зязюн, Н.Г.Ничкало.** - К., 2003. - 679с.
4. Питання диригентської майстерності. Упор. **Канерштейн М.М.** - К.: Музична Україна, 1980. - 182с.
5. **Михалев В.П.** Видова специфіка і синтез мистецтва. – К., 1984. - С.72.
6. Педагогіка і психологія вищої школи.: Навч. посіб. / **О.Г.Мороз, О.С.Падалка, В.І.Юрченко** / Нац. пед. ун-т ім. М.П.Драгоманова, Ін-т вищої освіти АПН України. - К.,2003. - 267с.
7. **Орлов В.Ф.** Професійне становлення майбутніх учителів мистецьких дисциплін: теорія і технологія. - К.: Наукова думка, 2003. - 263с.
8. **Цокур О.С.** Особистісно орієнтоване навчання у вищій школі: данина моді чи потреба часу? // Науковий вісник Південноукраїнського держ. пед університету ім. Ушинського, - 2002. - Вип.10, ч.1. - С.117-120.
9. **Чистякова М.И.** Психогимнастика Под ред. Буянова М.И. – М.: Просвещение, 1990. – 128с.
10. **Якиманская И.С.** «Разработка технологии личностно-ориентированного обучения». - «Вопросы психологии»,1995. - №2, С.31-41.

***Цюряк И.А.** Дирижерско-хоровая подготовка студентов на основе личностно-ориентированных технологий обучения - важнейший принцип профессионального мастерства современного учителя начальных классов и музыки.*

В статье раскрываются некоторые вопросы подготовки студентов музыкальных специализаций на основе личностно-ориентированных технологий обучения, которые являются ведущими положениями современного образования и вызывают необходимость дальнейшего развития таких технологий для повышения эффективности формирования личностных качеств студентов. Ключевые слова: дирижерско-хоровая подготовка, индивидуализация процесса обучения, творческое развитие личности, личностно-ориентированные технологии обучения.

***Tsuryak I.A.** Students' conductor-choral training the basis of personal-centered teaching techniques is the most important principle of the modern primary school's teacher and the teacher of music.*

Some questions concerning music specialized students' training on the basis of personal-centered teaching techniques which are the principal propositions nowadays and necessitate further development of such techniques for raising the effectiveness of forming personal students' qualities are considered in this article. Key words: conductor-choral training; individualization of the process of teaching; person's creative development; personal-centered teaching techniques.